

- Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)
- Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)
- HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)
- Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)
- Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

🏠 > Diverse (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84>) > Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > De første sommerhuse

← Forrige artikel (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/den-store-slaederejse>)

Mest læste artikler

De første sommerhuse

Kategori: Anmeldelser
Visninger: 248

Del artikel:	f	Lige nu	1 dag	7 dage	28 dage
(https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/de-foerste-sommerhuse)		TV-tips, uge 46, 2022 (https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-46-2022)			
		Bismarck - viljen til magt (https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/bismarck-viljen-til-magt)			
		Bogstakken, uge 46, 2022 (https://www.historie-online.dk/boger/bogstakken-7-7/bogstakken-uge-46-2022)			
		Dansk landbrug - 1945-2020 (https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/landbrug-haandvaerk-industri/dansk-landbrug-1945-2020)			
		Da Aarhus blev moderne (https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegts historie/da-aarhus-blev-moderne)			
		Museumsnumre 15: Chiffonniere (https://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/museumsnumre/museumsnumre-15-chiffonniere)			
		Juletræets historie (https://www.historie-online.dk/temaer-9/arstidens-skikke-14-14-14/jul-32-32/juletraets-historie)			

Line Vestergaard Knudsen
De første sommerhuse
 Aarhus Universitetsforlag, 2022, 100 sider. 100 kr.

Af Jannie Uhre Kongsgaard, historiker, ph.d.
 I den veloplagte De første sommerhuse tager lektor ved Aalborg Universitet Line Vestergaard Knudsen på fortrinlig vis læseren med en tur igennem sommerhusets historie, hvor forskellige tiders sociale og geografiske placeringer, indretninger og udtryk afspejler skiftende motiver, interesser og værdier i vores benyttelse af den rekreative ekstrabolig. Sommerhuset er ikke bare en ferieform, men også en fysisk ramme for afslapning, fest, familiekomsammener, aktiv fritid, isolation og sågar arbejdssekil. Vi tager, som Knudsen skriver, i sommerhus når vi skal "puste ud efter en hård uge, tænke over sagerne, tage en

svær beslutning, fejre, når det går godt, og belønne os selv for hårdt arbejde" (s. 22). Kort sagt: Alle livets op-, ned- og alt-det-indimellem-ture.

En af sommerhusets forgængere var landstedet, som i 1700-tallet efter fransk forbillede blev et rekreativt miljøskifte for eliten. Om sommeren tog aristokraterne på landet og interesserede sig for frugtavl og dyrehold, som ellers hørte bondestanden til. Man kunne holde selskaber og pleje sine forretningsinteresser med en social sejtur i robåd eller en spadseretur i et romantisk landskab. Det var dog, i sagens natur, de færreste forundt.

En anden forgænger var rekreativ lokal indkvartering, enten på kroen eller hos de lokale. Et velkendt eksempel er skagensmalerne. Allerede fra midt-1800-tallet var kunstnere som P.S. Krøyer med til at udbrede fascinationen af de simple, flinke og hårdtarbejdende lokale fiskere ved kysten til det bedre københavnske borgerskab som en art socialrealistisk antropologi. Skagensmalerne var fascinerede af det lokale og almenen, men tog også selv noget med den anden vej. Da Krøyerfamilien fik en mere permanent sommerbolig, indrettede Marie Krøyer den efter inspiration fra den engelske Arts and Crafts Movement. Krøyerfamilien – og tidens øvrige kulturelittere – indledte således et oprør mod industrialiseringens regulerede, masseproducerede og upersonlige boliger, og bragte lidt af den nye kulturbevægelse ud til de simple folk i det daværende udkantsdanmark.

En helt tredje forgænger til det danske sommerhus var kolonihaven. Kolonihaven var småkårsfolkets – håndværkerens og arbejderens – sommerhus. Danmarks ældste havekoloni blev anlagt i Aabenraa i 1821 af landgreve Carl af Hessen. Havekolonien skulle hjælpe fattige familier til mad og således holde ro blandt samfundets laveste. Enevældens magtbesiddere ønskede stabilitet og balance i samfundet, og det var der alt andet lige mere af, når de fattige kunne skaffe mad til sig selv og deres familier.

Med helligdagsloven i 1891 fik arbejderne en ugentlig fridag om søndagen, og den skulle tilbringes i kolonihaverne, som voksede i takt med et stigende behov. Men kolonihaven var ikke et symptom på arbejderens nyvundne fritid; det var stadig et udtryk for behovet for at skaffe et ekstra supplement til husholdningen i form af selvdyrkede grøntsager. For mange arbejdere og funktionærer, som var 1. eller 2. generationstillyttere til byen fra landet, var kolonihaven en kærkommen retræte til en livsstil i større samhørighed med naturen, som de kendte fra landbotilværelsen.

Omtrent samtidig i Hornbæk begyndte anlæggelsen af det første deciderede sommerhusområde i 1890'erne. Husene, der var inspireret af bebyggelsen ved den italienske Amalfikyst, lå perfekt i skellet mellem havet og de anlagte plantager, der skulle forhindre sandflugt. Arkitekten Andreas Clemmensen og den pengestærke overretssagfører, fuldmægtig i krigsministeriet og Kancelliråd Harald Christian Ploekross stod bag opførelsen af den første række europæisk inspirerede rigmandssommervillaer.

Sommerhusgæsterne var det bedre borgerskab, som var tiltrukket af samhørigheden med naturen og den lokale befolknings kolorit, samt tidens nyvakte forkærlighed for helende, rensende havbade. Havbade, som allerede i bl.a. England var udtryk for "en søgen efter en mere oprindelig og direkte interaktion med naturen, der skulle reparere den blegsvækkede og tvangsramte civiliserede brite" (s. 10). Badelivet var en mulighed for at kombinere sundhedsmæssige, kulturelle og sociale interesser.

Malerier fra området var stærkt medvirkende til at gøre Hornbæk populære. I starten overnattede kunstnerne på kroen, men efterhånden som der etableredes sommerhusområder som en særlig form for urbanisering blev overnatningsstederne rykket ud i "behagelig fysisk afstand fra de afskærne fiskehoveder i det tilstødende fiskerleje" (s. 17). Knudsens sprog er generelt fuld af blomster og herlige stemningsbilleder, så man levende ser for sig, hvordan borgerskabsbørnene i deres matrosdragter fordrev dagen med leg og spil, mens de lokale fiskerbørn måtte hjælpe med det tunge hverdagsarbejde. Som hun skriver: "Sommergæsterne kunne [...] finde på at gøre unyttige ting: De tog havbade, spadserede langs brændingen ved aftenstid, gjorde holdt ved et udsigtspunkt i en klit eller fordybede sig i stilheden i et skovbryn. I det hele taget anvendte de landskabet på helt andre måder end de lokale i Hornbæk, der nok indimellem så lidt måbende til" (s. 7).

Ved Vesterhavet udvikledes i 1890'erne Fanø Bad, som, inspireret af den tyske kystturisme, rummede både store badehoteller og store luksurvillaer, alt sammen opført for tyske penge og med tyske interesser. Stedet var derfor, som Knudsen smukt formulerer det, "præget af tysk aristokratisk glamour, fornøjelse og festivitas, leg på strandene og musik i salonen, hvad enten man boede på hotel eller i villa" (s. 41).

I 1920'erne og 30'erne dukkede "weekendbyerne" op. De mindede om kolonihaverne, men lå typisk ved vandet, havde ingen nyttehaver og lå gerne i cykelafstand fra større byer.

I 1938 kom Danmarks første ferielov, som gav ret til to ugers ferie om året. Umiddelbart derefter udbrod imidlertid 2. Verdenskrig, som begrænsede udviklingen af ferieboligen. Efter 2. Verdenskrig kom der forbud mod anvendelse af nye byggematerialer til sommerhuse, om end der stadig blev bygget i begrænset omfang af genbrugsmaterialer.

I 1960'erne blev sommerhuskulturen en decideret massekultur, godt hjulpet på vej af bilens udbredelse. Søndagsturene i bil skulle have et velkendt mål, og for mange blev det familiens sommerhus, som kom til at danne rammen om familiens fælles rekreative aktiviteter.

Overordnet set steg antallet af sommerhuse på landsplan fra under 10.000 i 1940'erne til knap 150.000 i 1974. I løbet af 1960'erne blev udlejningen af sommerhuse tiltagende systematiseret, og i 1990'erne tog det fart med 17,4 millioner overnatninger i 1993. I 2021 var der 20 millioner overnatninger i lejede sommerhuse i Danmark.

Det familieejede, arvede sommerhus er dog stadig et vigtigt element i sommerhuskulturen. Det er ofte familiehistoriens privatmuseum, den nye "slægtsgård", hvor generationer mødes, og familiehistorien kan leve videre i oldemors snapsglas, og historier om dengang bedstefar dagligt skulle tømme spanden i dasset. I dag er sommerhuset i mange familier så at sige rammen om den praktiserede familiehistorie og som så nærmest hellig.

Fra 1991 var det tilladt for pensionister og efterlønnere at bruge sommerhuset som helårsbeboelse, hvormed definitionen af sommerhuset igen skal skrives om. Dermed fortæller sommerhusets slægtsbog ikke alene historien om landstedet, kolonihaven, odegården, sommervillaen, jagthytten, lysthuset, campingvognen, autocamperen, hytten og tellet, men også historien om et samfund i udvikling og om brugen af det rekreative rum i den proces.

De første sommerhuse er velskrevet, begavet, velunderbygget, fagligt solid, interessant og skrevet med et godt, sundt og overskudsagtigt glimt i øjet. Knudsen illustrerer på glimrende vis, at bare fordi det er klogt behøver det ikke at være kedeligt. Det er nærmest smukt, når forfatteren poetisk reflekterer over frihedsfølelsen ved at tisse i et septumtoilet eller teste rækkeveenen for vanddunke og solcellestør som en måde at komme i forbindelse med sit indre urmenneske. Det er god underholdning og god horisontudvidelse, og oplagt læsning at have liggende i sommerhuset.

[Historie-online.dk, den 2. november 2022]

